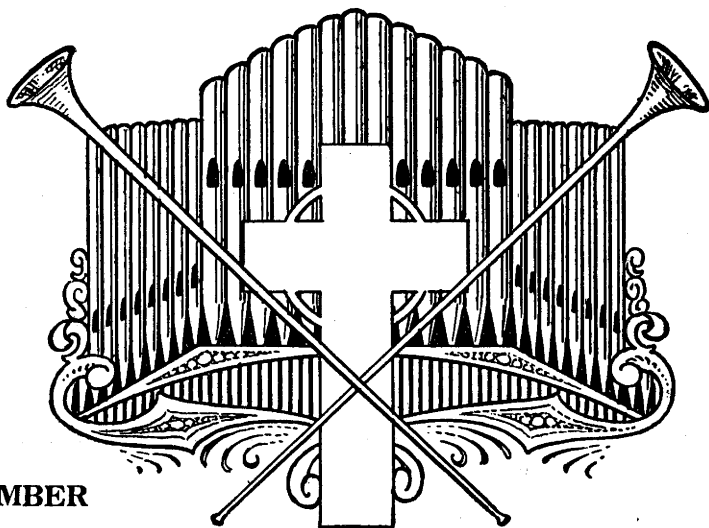

TIDSKRIFT FÖR KYRKOMUSIK OCH SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

DECEMBER

1926.

UNDER MEDVERKAN AV

PROFESSOR *OTTO OLSSON*, STOCKHOLM, MUSIKDIREKTÖR *SVANTE SJÖBERG*, KARLSKRONA
SAMT KOMMINISTERN, TEOL. LIC. *KNUT PETERS*, HÄSTHOLMEN

UTGIVEN AV KOMMINISTER *ARTHUR ADELL*, STJÄRNORP

REDAKTIONENS ADR.: *STJÄRNORP*, RT. 4 A. EXPEDITIONENS ADR.: *GLEERUPS FÖRLAG, LUND*

Innehåll:

Kyrkoherde *D. Rudin*, Stigsjö: Musik och gudstjänst. — Komminister *K. Peters*, V. Tollstad: Psalmvalet vid högmässan. — Amanuensen *Bengt Cnattingius*, Linköping: Förslag till omdaning av högaltaret i Linköpings domkyrka. II. — Komminister *A. Adell*, Stjärnorp: Fortsatt arbete med handboksrevisionen. — Recensioner. — Sveriges kyrkosångsförbund. — Stockholms kyrkomusikerförening. — Från stiftet. — Meddelanden. — Anmälan 1927. — (Innehållsförteckning för 1926.) — Musikbilaga: *Daniel Olson*, Förspel till sv. ps. 63. — *Otto Olsson*, Postludium för juldagen.

LUND, C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG

Pren.-pris 4: 50.

Innehållsförteckning.

Uppsatser.

	Sid.
A. Adell: Det gregorianska arvet i mässan	129
— » — Det gregorianska arvet i Tidegården	147
— » — Fortsatt arbete med handboksrevisionen	188
— » — Gudstjänstens enhetlighet	3
— » — Nattvardsgudstjänsten	68
A. Adell, F. M. Allard, K. Peters: Handboksförslaget 1926	157
F. M. Allard: Församlingssången i Guds hus	85
— » — Liturgiskt-kyrkomusikaliska strävanden i nutidens västerländska kristenhet: Tysklands evangeliska kristenhet	105, 131, 153
— » — Sången i Guds hus	49
G. Aulén: Den tilltänkta handboksrevisionen	9
B. Cnattingius: Förslag till omdaning av högaltaret i Linköpings domkyrka	172, 187
D. G.: De rundradierade gudstjänsternas psalmer	72
— » — Passionstidens psalmval	91
C. F. Hennerberg: Stockholms kyrkomusikerförening 25 år	145
Fr. Hjort: Enhetlighet och stil, särskilt med tanke på mässmusiken	87
— » — En högmässogudstjänst från musikalisk synpunkt (ett inlägg)	46
A. Johansson: Jordfästningsritualen	71
M. Leby: Tillbedjan i gudstjänsten	33
E. Liedgren: Den svenska kyrkopsalmens fyrahundraårsminne	17
— » — Erik Norenus	36
— » — Paul Gerhardt och Sverige	97
G. Lindberg: I anledning av handboksrevisionen	44
Menaseach: En inkonsekvens	28
K. Peters: En liturgisk detalj	27
— » — En svensk hymnantologi	139
— » — Liturgisk-kyrkomusikaliska strävanden i nutidens västerländska kristenhet: Den romersk-katolska kyrkan	10, 24, 38
— » — Nytt förslag till Vesperale för Svenska Kyrkan	57
— » — Psalmvalet vid högmässan	183
J. Rabe: J. S. Bach och hans kyrkomusik	81, 100
E. Rodhe: Handboksfrågorna vid 1925 års kyrkomöte	21
D. Rudin: Musik och gudstjänst	177
S. Sjöberg: En högmässogudstjänst från musikalisk synpunkt	5, 47
K. M. Westerberg: Kyrklig Symbolik	62

Redogörelser och större meddelanden.

Anmälan	1, 192
Arkitekterna och orgeln	94
Befördringsritualet vid kantorsval	95

	Sid.
<i>Freiburger Tagung für deutsche Orgelkunst</i> den 27/7—29/7	32, 80
<i>Handboksrevisionen: Diskussionsmöte i Norrköping</i> den 15/3	48, 64
Handboks nämnden	15, 127
Jämför i övrigt sidd. 9, 21, 27, 28, 44, 68, 71, 125, 143, 157, 188	
<i>Kreuzkörens i Dresden 700-årsjubileum</i> den 8/10—11/10	176
<i>Kyrkomusikdagen i Göteborg</i> den 11/5	80, 96
<i>Kyrkosångens vänner: Centralkommitténs sammanträde</i> den 21/1	32
Årsredogörelse för verksamheten 1925	75
<i>Linköpings stifts organist- och kantorsförening</i>	80, 144
<i>Liturgiskt oskick</i>	191
<i>Stockholms kyrkomusikerförening</i>	127, (145), 175, 190
<i>Strängnäs och Västerås stifts organist- och kantorsförening</i>	144
<i>Sveriges kyrkosångsförbund</i>	80, 126, 190
<i>A. Adell: Kyrkomusikernas löneförmåner</i>	92, 124, 142
<i>Hj. Danell: Diskussionsinledning om handboksrevisionen (referat)</i>	64
<i>J. Jonsson: Förståelsen för värdig kyrkomusik (ur Östergötl. Folkblad)</i>	14
<i>Menaseach: Kring handboksrevisionen</i>	143
<i>U. L. Ullman: Gudstjänsten och församlinglivet (ur Sv. Kyrkotidn.)</i>	125

Recensioner.

<i>A. Adell: Diakonistyrelsens hymnserie</i>	47
— » — <i>Handledning i kulturminnesvård och hembygdsforskning</i>	189
— » — <i>H. J. Moser, Die evang. Kirchenmusik in volkstümlichem Ueberblick</i>	189
— » — <i>Gunnar Rosendal: Nutida teologi och förkunnelse</i>	173
<i>O. Mannström: Sveriges kyrkor</i>	74
<i>K. Peters: Communio in Adorando et Serviando Oecumenica</i>	29
— » — <i>A. E. Friedlander: Den kyrkliga diktningen</i>	139
— » — <i>Nytt förslag till Vesperale för Svenska Kyrkan</i>	57
— » — <i>Sleumer: Kirchenlateinisches Wörterbuch, M. Hammarström: Glossarium</i> till Finlands och Sveriges latinska medeltidsurkunder	174
<i>H. Weman: Årkestiftets organistförening: Fyrtio koralförspel</i>	73

In memoriam.

<i>Kantor Carl Bohlin, Stockholm</i>	30
<i>Kontraktsposten Karl Thunander, Öja</i>	175
<i>Musikdirektör O. Ullman, Upsala</i>	79
<i>Musikdirektör T. Wirén, Upsala</i>	30

Musikbilaga.

	Häfte.
<i>J. Brahms: Fader allsmäktig. (Mel. 1623)</i>	4, 5
<i>A. Bruckner: Vaka, kristen</i>	4, 5
<i>G. Ebeling: Den gyllne solen. (Sättn.: O. Olsson.)</i>	7, 8
<i>H. L. Hassler: Befall i Herrens händer</i>	7, 8
<i>D. Olson: Förspel till sv. ps. 63</i>	12
<i>O. Olsson: Postludium för juldagen</i>	12
— » — <i>Vid konfirmation. (Mel. 1614.)</i>	4, 5
<i>Senfl: Påsk-motett</i>	3
<i>M. Vulpius: Det går ett tyst och fåligt lamm. (Mel. 1526.)</i>	7, 8

Musik och gudstjänst.

Kanske förefaller ämnets formulering en och annan något egendomlig. Man undrar på sammanställningen. Man är kanske färdig att fråga: vad är det han egentligen tänker tala om? Ja: framställningen skall ju söka besvara frågan.

Musik och gudstjänst, stå de två i förhållande av motsats till eller samband med varandra? Naturligtvis samband, äro vi kanske lite var färdiga att säga. Men det finns nog också de, som äro färdiga till invändning häremot.

Visserligen finnes väl knappast någon människa med kristen åskådning, för att icke säga med någon religiös tro, som menar att den art av musik, som kallas sång, icke skulle ha någon plats vid gudstjänsten. Men den strängare riktningen inom den reformerta kyrkan vill knappast veta av någon annan musik i gudstjänsten än just den nämnda, och då blott såsom församlingens sång, möjligen på enklaste sätt ledd eller beledsagad av orgeln. Kyrkomusik i vidsträcktare mening, lika väl som kyrkoprydnader, har för denna riktning intet stöd i skriften och är därför av ondo. Ty icke blott allt som strider mot skriften förkastas av den strängare reformerta riktningen, utan också allt som icke uttryckligen står i skriften.

Om detta är den yttersta flygeln åt ena hållet, så finnes åt andra hållet en riktning, för vilken snart sagt all slags musik kan få rum i gudstjänsten, utom möjligen den rena dansmusiken. Dock i en del visor av lättare gods har även denna nog kunnat komma in på en bakväg, lika väl som den rena konsertmusiken.

Vi möta således en brokig blandning av uppfattningar av förhållan-

det mellan musik och gudstjänst. Var går den rätta vägen?

Författaren dristar sig icke att vare sig uttömmande ingå på frågan eller slutgiltigt besvara den. Där må ju också inom vissa gränser lämnas fritt rum för olika syn på saken. Det bästa är det godas fiende, heter det ju; och mångfald kan finnas i enheten lika väl som enhet i mångfalden.

Men jag vill försöka giva en del antydningar om var vägen går, enligt min — och jag tror mig nästan våga säga: enligt evangelisk-luthersk — syn på saken.

Och då skulle jag först vilja med en viss skärpa framhäva ett verkligt rådande visst motsatsförhållande mellan de två: musik och gudstjänst.

Och jag skulle vilja uttrycka det först så: *musik är icke gudstjänst*.

Det tycks ju måhända vara tämligen överflödigt att komma med den utsagan. Men det finns verkligen människor, för vilka musik är snart sagt den enda gudstjänst de känna, och för vilka snart sagt all musik, all vacker musik åtminstone, är stämning och lyftning, alltså: gudstjänst eller något ditåt. Erkännas må ju villigt, att musiken som sådan är en stor Guds gåva och att således musiken i allmänhet vittnar om givaren, kan tillhöra vad Mästaren själv kallar »Fadrens dragning» och verka förädlande. Men märkas böra ju här två nog så viktiga saker: den ena, att det verkligen finnes musik som icke blott skildrar och tolkar det demoniska, utan som rent av *tjänar* det demoniska och drager icke uppåt utan nedåt, sådan musik som sätter i rörelse det sämsta och lägsta i människan och lösgör vilda och otyglade drifter i människohjärtan. Den andra, att stämning och

lyftning icke utan vidare är det samma som gudstjänst, om än goda stämningar höra med till sådan och skola framkallas därav.

Gudstjänst är något annat än stämningar. Gudstjänst är tillbedjan av Gud i ande och sanning. I vidsträckt mening taget är gudstjänst detsamma som ett liv, buret av en sådan tillbedjan. I inskränkt bemärkelse — den i vilken vi vanligen taga ordet — är gudstjänsten församlingens möte med Gud, den är, såsom någon har uttryckt saken, »församlingens firande utövning av sitt gemensamhetsliv i Gud». Och för den enskilde blir den särskilt mottagandet av Guds nåd genom hans nåds ord och omsättandet av denna nåd i viljan att leva ett liv i Guds kärlek och i denna kärleks tjänst, i tillbedjan och tacksägelse.

Och härtill kan förvisso musiken — jag tänker då närmast på musiken vid gudstjänsten — vara ett hjälpmiddel.

Men — jag skulle vilja fortsätta så: *gudstjänst är icke musik.*

Liksom musik icke utan vidare är gudstjänst, så är icke heller gudstjänst utan vidare musik. Till och med om det vore alltigenom andlig musik, sådan musik som passar för gudstjänsten, så bleve det likväl icke någon gudstjänst, åtminstone icke utan vidare.

Även detta kan måhända synas överflödigt att påpeka. Men det torde likväl behöva sägas. Gudstjänsten i den speciella betydelsen av församlingsgudstjänst innefattar ju de två momenten, som man plägar kalla det *sakramental*a och det *sakrificiella*, det förra där Gud är givande och församlingen mottagande, det senare där församlingen är givande och Gud mottagande. Det blir således också: Gud talar, församlingen svarar, och församlingen talar, Gud svarar. Båda

dessa moment måste förekomma vid en gudstjänst. Och alltså: församlingen måste i gudstjänsten vara icke blott mottagande, den måste också vara *aktiv*, både i talande och svarande.

Man kan verkligen tänka sig en gudstjänst — och icke blott tänka sig, ty den formen har förekommit och förekommer, man kan anordna en gudstjänst med bara musik, d. v. s. sång. Men det måste då vara också församlingssång, eller åtminstone sång av dem som representera församlingen, liturg och kör, i tal och svar. När liturgen representerar Herren inför församlingen, så svarar kören eller församlingen i sin helhet; när liturgen representerar församlingen inför Herren, så kan kören eller församlingen i sin helhet falla in, fortsättande, förstärkande, alltså med stegringsverkan.

Vi förstå således, att blotta åhörandet av andlig musik, vore det än den mest både helgade och storartade, det kan aldrig bli gudstjänst i egentlig mening, det är och blir konsert; det kan bli uppbyggelse, och stor sådan, men det skall icke sammanblandas med gudstjänst. Jag gör ju, i enlighet med vad som nyss gjorts gällande, ett undantag för det åhörande, där kören eller liturgen *representerar* församlingen, talar eller svarar å församlingens vägnar. Detta har ju i långliga tider fått gälla såsom gudstjänst och får ju allmänt merendels gälla såsom sådan inom den katolska kyrkan. Och det vore nog orätt fränkänna allt detta karaktären av gudstjänst, ehuru det *aldrig kan bli det normala*, när församlingen är utesluten från hörbart deltagande i gudstjänsten. Kunde det icke, trots detta, få kallas gudstjänst, så skulle i en stor del av kristenheten knappast firats någon församlingsgudstjänst på många hundra, för att ej

säga bortåt tusen år, åtminstone icke i kyrkorna i mässan. Och en del av mässan åtminstone, det som där är av allmänt kristligt innehåll, måste väl dock få kallas gudstjänst.

Man har också i vårt land på sista åren i kyrkorna här och var anordnat något som man kallar *musikgudstjänster*. De bestå — åtminstone som de utföras i t. ex. Engelbrektskyrkan i Stockholm — av dels någon orgelmusik, dels några motetter i äkta kyrkostil, något oratorium eller liknande eller del därav (bl. a. har där uppförts Schütz: Jesu sju ord på korset, bland det värdefullaste inom den ifrågavarande stilen, en föregångare till oratorierna), dels slutligen någon församlingspsalm samt avslutning med altartjänst och psalm.

Det är alltså en sammansättning av musik och gudstjänst.

Det är en sammansättning av ren konstmusik — andlig sådan av bästa slag — med ett stycke ren gudstjänst. Har man nu rätt att kalla det hela för gudstjänst, med tillägg musikgudstjänst?

Jag skulle vilja svara på sätt och vis både ja och nej. *Ja*, ty också konstmusiken kan ha sin berättigade plats i gudstjänsten; och vid tillfället i fråga utmynnar dock det hela i tal och svar mellan Gud och församlingen. Guds ord kan ju sägas talas också — i toner — och mottagas av församlingen. *Nej*, ty det ena och det andra är ej sammanfogat i organisk enhet; musiken står där liksom för sig och avslutningen med församlingssång och altartjänst för sig. Och: musiken dominerar ju på bekostnad av det andra. Vid gudstjänst skall musiken bara tjäna, intagande en underordnad ställning, organiskt inlemmad i gudstjänstens tankegång. Gudstjänst i strängare, i liturgisk mening blir det väl alltså icke. Vill man utsträcka benäm-

ningen gudstjänst utöver den egentliga, så ligger ju den s. k. musikgudstjänsten mycket nära den över-skridna gränsen, det må gärna medgivas. Och det är icke saken utan bara namnet, som betänkligheten gäller. En kyrkomusikstund, eller vad man vill kalla den, som avslutas med aftonbön, med altartjänst och församlingssång, det är förvisso något att sätta värde på. »Die Motette», den bekanta lördagsmotettstunden av Thomanerna i Thomas-kyrkan i Leipzig åtföljes också av en kort bön, fastän inte många pläga stanna över den(!), men musikstunden kallas »die Motette» och icke »Gottesdienst».

Vad som emellertid torde kräva en avgjord protest, det är det här och var alltså förekommande tilltaget att med benämningen »vesper» hedra en aftonunderhållning i kyrkan, sammansatt t. ex. av ett par orgelnummer, kanske rena konsertbravurnummer i den allt annat än gudstjänstliga stilen, ett par solosånger, religiösa eller icke, ett par fiol- eller violoncellnummer, ett föredrag, kristligt eller mera allmänmänskligt och ett stycke altartjänst med liturgisk sång i början eller i slutet eller båda delarna; ett par körsånger äro kanske också inflickade någonstades, i bästa fall religiösa sådana, eljest kanske »Över skogen, över sjön» eller någon annan vacker romansartad kär bekant.

En aftonunderhållning i god ande med religiös anstrykning eller än hellre med avgjord kristlig tendens kan ju visst — särskilt i brist på annan lämplig lokal — hållas i en kyrka. Men kalla det bara inte för vesper: det är ett slag i ansiktet mot all både tradition och tankegång inom den kristna kyrkan, mot kristen sed och kristen uppfattning. *Vespern är en gudstjänst*, och till på köpet en gudstjänst med sedan gam-

malt *ganska strängt utmejslad liturgisk ordning*. Den vill vara något helt annat än en aftonunderhållning. Den vill visst vara tilldragande, men den vill vara också den, och särskilt den, ett möte med Gud, i andakt och tillbedjan.

I detta sammanhang är det kanske skäl att beröra också en annan sak. I samma linie som gudstjänsten stå ju också de kyrkliga förrättningarna, de på teologiskt språk s. k. *kasuella kulthandlingarna*, d. v. s. gudstjänstliga handlingar för särskilda fall, dop, vigsel och begravning. Vad särskilt den sistnämnda beträffar, råder verkligen en ganska utbredd förvirring, för att ej säga förvildning, i begreppen. Icke blott att där sjunges någon för ett sådant tillfälle lämpad solosång av kristligt eller mot det religiösa syftande innehåll (t. ex. »Hvis du har varme tanker, spar ei paa gode Ord»), nej man anordnar en underhållningsstund också där till den avlidnes åminnelse av — med förlov — betydligt blandat innehåll. Där förekomma både romans-solosånger och stråksnummer, för att ej tala om studentsånger i manskör, inte bara »Integer vitæ» och Normans stämningfulla »Eolstoner» utan mycket, mycket annat, vars sammanhang med den heliga akten nog behöfve bli föremål för en djupsinnig filosofisk utredning, om det möjligen skulle kunna upptäckas. Jag har fått mig uppgivet att bland prestationerna vid ett ifrågavarande tillfälle skulle förekommit »Hur skönt det är i skogen få — i morgonsolens glans marschera», alltså »de muntra musikanternas» sång; det lär verkligen varit vid begravning och inte vid bröllop i kyrkan, som det skulle förekommit.

Oavsett den mer eller mindre passande eller opassande sammanställningen av vad som användes vid

ifrågavarande tillfällen, så bör ju ihågkommas, att såväl dop som begravning och vigsel äro gudstjänstliga handlingar, vilka givetvis, också de, böra vara reglerade av en bestämd liturgisk ordning. Inom ramen av denna ordning bör alltså icke förekomma något annat än det som tillhör ritualen. Och såsom vid högmässogudstjänsten en körsång kan infogas före predikstolspsalmen, så kan också mycket väl en begravningshymn få rum på lämplig plats inom ritualen för begravning, t. ex. strax efter jordfästningsakten, före den följande psalmen, vare sig avslutning sker med altartjänst eller icke. En körsång före eller efter det hela, naturligtvis en sådan i den för gudstjänsten värdiga stilen i fråga om såväl ord som toner, strider ju icke heller mot andan i den ifrågavarande kulthandlingen.

Vad man nu vill ha före eller efteråt, kan ju anses ligga utanför ritualen. Men det ligger i alla fall icke utanför kyrkan. Och i kyrkan äro de vid akten närvarande församlade till en gudstjänstlig handling. Den bör väl då icke sammanblandas med något annat, ett stycke konsert eller dylikt, allra minst av helt och hållet profan beskaffenhet.

Det är ju vanligt, att vid begravningar någon vän till den avlidne erbjuder sig själv sjunga ett solonummer. Och det kan vara svårt att avböja en sådan vänlighet. Jag vill härvid icke vara för rigoristisk. En värdig andlig eller religiöst syftande solosång må ju då förekomma före eller efter den gudstjänstliga akten. Men till idealet hör knappast solosången i det ifrågavarande sammanhanget, lika litet som under, strax före eller strax efter gudstjänsten. Det gäller ju emellertid att iakttaga en viss försiktighet och grannlagenhet, även när man arbe-

tar för att få fram idealet, så att icke, som sagt, »det bästa blir det godas fiende», såsom ordstävets lyder.

Det gäller emellertid också att söka få in i medvetandet, vad som bör vara och icke vara, och få bort till att börja med de grövsta missbruket. Det behöves nog också en till gudstjänstligt bruk antagen samling hymner och sånger för begravning; man har ju några i Hymnariet, men det kunde behövas flera av detta slag. Det skulle inte heller skada att få en samling värdiga orgelstycken till ingång och utgång vid begravningar, åtminstone till omväxling med de vedertagna sorgmarscherna. »Aases död» kunde då också få vika för mera rent kristliga toner av sorg och evighetshopp; man bör ju kunna finna något annat än trollens sorgmusik vid en kristen begravning (härmed förnekas ingalunda, att »Aases död» är både vacker och stämningsfull i sitt slag). Så vitt jag vet, har också koralbokskommittén en gång fått uppdraget att utarbeta samlingarna i fråga. Hur saken står för närvarande, vet jag emellertid icke.

Vad som här sagts om begravningar torde, »mutatis mutandis» (med vederbörliga ändringar) kunna tillämpas med avseende på vigslar. Ulvåsa-marschen är nog bra, men inte är stilen alldeles lämpad för kyrkvigsel, annat att förtiga.

Beträffande den s. k. utgångsmarschen torde även gudstjänsten i *allmänhet* böra komma i åtanke. Men det torde vara nog talat förr om den saken. Det finnes ju *flera* häften rörande ifrågavarande avslutning av gudstjänsten än »Organistens marschalbum», och åtskilliga av icke ringa värde, för att ej tala om t. ex. Bachs fugor; men det skulle ju icke skada, om man också där finge ett häfte med rent »guds-

tjänstliga» riktlinier. Angående det s. k. utgångsstycket vid gudstjänsten bör kanske i förbigående upptagas den frågan: Hör detta egentligen med till själva gudstjänsten eller ligger det utanför densamma såsom något extra? Frågan är av intresse särskilt därför att, om utgångsstycket hör med till gudstjänsten, så är man i sin fulla rätt, om man läser upp kungörelserna *efter* utgångsstycket, d. v. s. i allmänhet för tom kyrka med den »förkortning» som därav följer. Mångenstädes torde detta också med stor fördel i sak praktiseras. Tyvärr står emellertid i handboken: Efter välsignelsen sjunges en kort psalm eller psalmvers, *varmed gudstjänsten avslutas*. Om något utgångsstycke nämnes intet. Man torde sålunda, juridiskt sett, inte ha rätt till det nämnda förfarandet i fråga om kungörelseläsandet; utgångsstycket anses enligt handboken tydligen ej höra med till gudstjänsten. Och kungörelse skall ju läsas från predikstolen direkt efter gudstjänstens slut, såvida man ej kan inlägga i ordalagen: »dock först efter det gudstjänsten avslutats», att det skulle kunna ske *när som helst efteråt*, sedan gudstjänsten avslutats!

En annan sak är, att det borde bli en allmän resning mot sådana för icke blott vår svenska kyrka, utan för allt kristligt medvetande kränkande lagar som den om kungörelseläsandet i kyrkorna; och om man ej längre bland allmänheten och i riksdagen hör på det örat, hör på när det talas om det kristliga medvetandet, så borde ju likväl det till löjlighet föräldrade, otidsenliga i kungörelseläsandet vara skäl nog för vederbörande att få detsamma avskaffat.

Alltnog: utgångsstycket hör enligt handboken verkligen icke till gudstjänsten; men det finnes intet hinder, varför ett värdigt sådant skulle

kunna räknas in i gudstjänsten; det strider icke mot gudstjänstens idé.

Det har här ovan nämnts ett och annat om solosång såsom ej sammanhörande med gudstjänsten. Det förvånar kanske en och annan, att sådan sång skulle utan vidare vara därifrån avvisad. Men enligt evangelisk-luthersk, för att ej säga urkristen tankegång är det icke den enskilde, som skall med någon sin konstfärdighet göra sig gällande i gudstjänsten, inte ens till uppbyggelse, än mindre till någon slags bravur. Det är församlingen, som där handlar och talar med Herren. Och en enskild solist kan ej lämpligen representera församlingen; kören kan det däremot inom vissa gränser och i visst sammanhang. Än mindre kan en enskild solist representera Herren inför församlingen. Prästen har i detta fall en särställning, icke såsom någon slags medlare — sådant är enligt evangelisk tankegång helt och hållet uteslutet — men såsom Guds och församlingens därtill genom sitt ämbete särskilt utsedde tjänare; han har just, utom uppgiften att frambära och tolka Jesu Kristi evangelium, också den att i ord och toner representera dels Herren inför församlingen, dels församlingen inför Herren. Men prästens sång är ju icke någon solosång i vanlig mening; allra minst någon slags bravursång; tar prästen sin sak så att det blir detta, då förfuskar han alldeles sin uppgift och sviker sin kallelse. Nog är det bra, om konst och sångteknik ligger bakom även där, och framför allt bör ju det hela frambäras sjäfullt eller rättare anderikt; men det skall ske enkelt och konstlöst i den särskilda för just den ifrågakvarande uppgiften ägnade art av sång, som av ålder därtill använts: den liturgiska sången, den som man också

efter en av de främste ordnarne av denna sång plägar kalla: den gregorianska accentus- och någon gång även för prästen vid längre partier concentus-sången. Denna sång är genom själva sin egendomliga art ägnad att förekomma frestelsen till bravur och till allt för mycken subjektivistisk känsloutgjutelse; känslig skall den ju ej därför uraktlåta att vara. Må vara, att en värdigt fram-buren värdig solosång på en högtidsdag (före predikstolsversen t.ex.) kan på mången göra ungefär samma intryck som en körens hymn, och att mången anser det här anförda såsom teologiska subtiliteter, för att ej säga spetsfundigheter; principen står nog fast i alla fall, och idealet bör ej släppas, även där man ej bör gå bröstganges tillväga gent emot rådande, i de hithörande frågorna ej närmare orienterad uppfattning.

Beträffande musik och gudstjänst torde alltså såsom sammanfattning av det anförda helt enkelt kunna sägas, att gudstjänsten vid de bådas sammanbindande med varandra alltid måste vara det överordnade, både i begreppet och i verkligheten, det som bär det hela, musiken alltid det underordnade, det tjänande, buret av gudstjänstens tankegång. Men det bör också sägas, att en gudstjänst endast med sång och musik såsom i densamma ingående moment kan bli vad en gudstjänst bör vara. Därför bör ju också frågan om *musiken i gudstjänsten vara värd sitt särskilda kapitel i den teologiska forskningens bok liksom åt densamma bör ägnas en särskild omsorg för utgestaltandet av den kristna kyrkans liv.*

D. Rudin.

Psalmvalet vid högmässan.

En del av högmässan, som väl borde tilldraga sig en särskild uppmärksamhet från såväl prästens som lekmannens sida, är psalmvalet. Från prästens — ty på honom vilar ansvaret för detsamma. Från lekmannens — ty psalmsången är ju det moment i gudstjänsten, där han företrädesvis har tillfälle att på ett aktivt sätt deltaga. Tyvärr är psalmvalet likväl knappast föremål för den uppmärksamhet och det intresse, som det förtjänar. Olika präster välja psalmer efter vitt skilda principer, många välja nog rent av utan att tillämpa några principer alls.

Psalmvalet vid högmässan är, om det skall göras med tillbörlig omsorg, en ganska invecklad sak och frågan torde därför — liksom på grund av dess stora betydelse för mässans rätta utformning — förtjäna att alltemellanåt upptagas till förnyad diskussion. Vid frågans behandling ha historiska, liturgiska, dogmatiska, estetiska, psykologiska och musikaliska synpunkter rätt att vinna beaktande.

Efterföljande försök till psalmsättning för vissa delar av högmässan utgår från följande allmänna förutsättningar:

¹ När Olavus Petri i 1531 års mässa säger, att »ingången må vara någon psalm eller annan lovsång av Skriften uttagen», åsyftar han med psalm en psalm ur Psaltaren. Vad vi nu mena, när vi utan vidare tala om psalmer, hette på den tiden sånger eller visor. Som boktitel i vår tids mening möter ordet psalmbok först 1567.

² Quensel betecknar den som »ett lån från Tyskland» (Vårt Högmässoritual, 2:a uppl. s. 29). Alldeles okänd är dock icke »ingångspsalmen» i Sverige före 1811. Kyrko-ordningen av år 1571 medger, att där man icke sjunger den gamla latinska introitus må i dess ställe »desse psalmer ömsom sjungne vardas: Av djupsens nöd, Fader vår som i himlom äst, O Fader vår, Nu bedje vi etc.» Något mera allmänt bruk av detta medgivande har väl knappast gjorts, då 1614 års handbok helt och hållet förbigår ingångspsalmen. Vid tiden för tillkomsten av 1811 års handbok torde den på åtskilliga ställen ha varit i bruk, fastän gällande handbok icke föreskrev den. Så föreskrives t. ex. redan 1683 i en »korordning» för Linköpings domkyrka, att under sammanringningen till högmässan skall spelas en morgonpsalm (Westling, Ur Linköpings stifts historia 1593—1843, sid. 172.) Alltså ingenting annat än en »ingångspsalm» till den omedelbart efter sammanringningen börjande mässan. Biskop Gezelius lämnar 1673 en liknande föreskrift för Åbo stift: en morgonpsalm eller annan tjänlig psalm skall sjungas före syndabekännelsens början, åtminstone om

1) I dogmatiskt hänseende rent felaktiga psalmer få under inga förhållanden tillgripas.

2) Psalmer, som visserligen kunna stå sig inför en profanestetisk kritik, men som ej fylla de krav, en fast kyrklig smak har rätt att ställa på form och ordval, böra ej annat än i yttersta nödfall få komma till användning.

3) Psalmer, som måste föra med sig en ovärdig eller rent av underhaltig melodi, få på inga villkor begagnas, hur goda orden än må vara. Få ting ha nämligen så stor förmåga att förstöra den religiösa smaken och förflacka det religiösa sinnet som en mindervärdig melodi. Denna sista regel var före 1920 överflödig. Sedan vi fått Nya Psalmer är den emellertid så mycket nödvändigare. Tyvärr beaktas den alltför litet.

Efter dessa allmänna anmärkningar övergå vi till de särskilda psalmerna.

I. *Ingångspsalmen.*

Första gången en svensk ingångspsalm i vår mening¹ föreskrives i en svensk kyrkohandbok är 1811². Det skulle ha varit av stort intresse

att noga veta, vad utgivarna av 1811 års handbok haft för uppfattning om valet av denna psalm. Ledsamst nog är emellertid rubriken härom ganska mager. Den lyder: »Högmässogudstjänsten börjas, efter omständigheterna och orternas beskaffenhet, med en kort Psalm». Här gives sålunda strängt taget ingen anvisning alls rörande psalmens karaktär. En morgonpsalm, en psalm om gudstjänsten i allmänhet, en bönepsalm, en av kyrkoåret bestämd högtidspsalm — allt torde kunna inrymmas under det allmänna uttryck, som valts. I att psalmen skall väljas efter omständigheterna torde kunna ligga en erinran om att hänsyn borde tagas till kyrkoåret. Att man dock icke tänkt sig detta som det normala synes framgå av motsvarande rubrik i 1793 års handboks-förslag, där såsom lämpliga ingångspsalmer föreslås »Hit, o Jesu, samloms vi» eller »Min gärning nådigt skåda»¹. Att i praktiken i rätt stor utsträckning de-temporeprincipen blivit tillämpad, synes framgå bl. a. av Lundebergs »Psalmanvisning».

Från 1894 ställer sig frågan an-norlunda. 1894 års handbok är nämligen på denna punkt så klar, att någon tvekan om dess mening ej kan finnas. Det heter härom, att församlingen sjunger »allt efter den innevarande sön- eller helgdagens beskaffenhet och ställning i kyrkoåret en lämplig psalm eller vers ur psalmboken». Därefter lämnas t. o. m. exempel på lämpliga psalmer för ett stort antal söndagar. Här är alltså de-temporeprincipen tydligt fastslagen.

Handbokens föreskrift på denna

punkt har emellertid visst icke alltid följts. Liksom det funnits präster, som haft en stående predikstolsvers, så har det ock funnits sådana, som haft samma ingångspsalm åtminstone under stora delar av året. Jag erinrar mig t. ex. en kyrka, där man under flera års tid fick börja de flesta högmässorna med psalmen 248: 1—2. Något sådant är givetvis icke handbokens mening.

Quensel² opponerar sig av såväl historiska som principiella skäl mot handbokens de-temporeprincip. Han menar, att valet av denna psalm bör bestämmas utifrån den stämning, som vid varje gudstjänsts början bör råda. Han finner vår nuvarande handboks föreskrifter vara en otillåtlig sammanblandning av ingångspsalmen med det gamla introitusmomentet. Dettas uppgift var att ange den innevarande söndagens ställning till kyrkoåret. Ingångspsalmen däremot har »aldrig åsyftat annat än att utgöra en bönesuck om nåd till att rätt begå Herrens helga gudstjänst». Likväl anser han, att detta icke hindrar, att psalmen, förutsatt att dess grundtanke fasthålls, kan efter kyrkoårets växlande tider och dagar gå i olika tonart. Han tillägger: »Dock aldrig därhän, att ens på våra största glädjedagar (t. ex. juldagen eller påskdagen) den slår över i lovsångston. Den skuldbelastade församlingen må aldrig lovsjungande gå Herren till mötes i gudstjänsten. Först sedan hon genom syndabekännelse och syndaförlåtelse härför helgats, är lovets stund inne.»

Det synes, som om båda de grunder, som Quensel anför som stöd

sommaren (Lizell, Sv. Högmässoritualen 1614—1811, sid. 133). Handboks-förslaget 1793 upptog ingångspsalmen, men den ströks åter i förslagen 1798 och 1799 (Leufvén, Svenska Högmässoritualen 1789—1811, ss. 32, 74, 83).

¹ Leufvén, a. a. s. 32.

² a. a. s. 29 f.

för sin uppfattning av ingångspsalmen, äro tämligen lösliga.

Att församlingen på grund av den efterföljande syndabekännelsen nödvändigt måste börja varje högmässa med en bönepsalm torde få anses alltför mycket vara konstruktion. Skulle en kristen församling endast omedelbart efter syndabekännelsen kunna sjunga Guds lov? Får icke syndabekännelsen och bönen om förlåtelse tvärtom s. a. s. förstärkt bakgrund genom att bedjas i ljuset av någon särskild Guds nådesvälgärning, som i ingångspsalmen besjungits? Quensels psykologiska nit synes här hava drivit honom alltför långt.

Och varför skulle den sammanblandning av ingångspsalmen med den gamla introitus, som handbokens föreskrift innebär, vara otillgänglig eller av ondo? Historiskt sett är ju introitusmomentet en Konung Davids psalm, sjungen under det att prästen tågade in till altaret för att börja gudstjänsten. När sedan prästens förberedelse till mässan, som föregick introitus, förlades från sakristian till altaret, blev den långa introituspsalmen överflödig, varför större delen bortföll och blott en eller ett par verser av psalmen jämte antifonen och Gloria Patri lämnades kvar. Då nu antifonen (liksom i mindre grad psalmen) var de-temporefärgad, blev introitus ett moment, som på ett mycket kraftigt sätt angav dagens ställning i kyrkoåret. När vi nu tyvärr förlorat det gamla introitusmomentet och knappast kunna hoppas på att inom överskådlig framtid återfå det i ett någorlunda tillfredsställande skick, vad otillbörligt skulle väl ligga i att söka ersättning därför på det för oss närmast till hands liggande sättet: i en efter kyrkoåret vald psalm?

Skall emellertid en sådan in-

gångspsalm kunna bli en något så när brukbar ersättning för det gamla introitusmomentet, fordras att varje söndag verkligen får en efter sin karaktär passande psalm, som icke användes som ingångspsalm på någon annan söndag under året. Vidare måste denna ingångspsalm vara densamma år ut och år in, så att det ingår i det allmänna medvetandet, att varje söndag har sin bestämda ingångspsalm lika väl som sin epistel och sitt evangelium.

Frågan vore värd att upptagas till behandling vid prästerliga sammankomster. Man kunde tänka sig en partiell lösning av den sålunda, att för saken intresserade präster, stiftsvis enade sig om en gemensam introitus-cykel. Visade det sig, att en dylik cykel verkligen »fyllde ett känt behov», så skulle den småningom av sig själv arbeta sig in bland prästerna och genom dem i församlingarna. Det må uttryckligen betonas, att förslaget är framställt, icke av någon månhet om prästernas bekvämlighet, utan av månhet om högmässans värdighet och av intresse för kyrkoårsmedvetandets inträngande i församlingarna.

Valet av ingångspsalm har, sedan 1920 års evangeliebok antagits, i ett avseende betydligt underlätats. I de olika söndagarnas överskrifter är deras ställning i kyrkoåret officiellt fastslagen. Dessa överskrifter måste sålunda ock få angiva grundtanken i ingångspsalmen.

Här nedan publiceras början (advent, jul, epifanias) av en introituscykel, som uppgjorts tillsammans med ett par präster (kyrkoherde D. Glimborg och komminister M. Svedberg) och prövats under de senare åren. Den är uppställd enligt ovan antydda principer. Dessutom har

hänsyn tagits till melodierna, så att även med avseende på dessa allt mot kyrkoåret skärande undvikits. Givetvis ha alla till buds stående hjälpmedel kommit till användning. Främst må nämnas Lundblads i många avseenden utmärkta psalmvallista.

Jag vore ytterst tacksam, om för saken intresserade ämbetsbröder, som möjligen komma att granska listan, ville hjälpa mig med densammans förbättring genom att meddela mig ev. mera passande psalmer. Alla goda uppslag skola genom tidskriften komma dess läsare tillhanda.

Listan kommer att framdeles fullständigas för de återstående delarna av kyrkoåret.

Samtidigt meddelas en gradualcykel. Redogörelsen för de principer, som vid uppställningen av denna blivit följda, måste emellertid av utrymmesskäl sparas till ett följande nummer.

I Söndagen i Advent.

Herrens ankomst till sin församling.

Introitus: 53: 1; Gradual: 51: 1—5.

II Söndagen i Advent.

Väntan på Herrens dag.

Introitus: 52: 4; Gradual: 513.

III Söndagen i Advent.

Herrens förelöpare.

Introitus: 52: 1; Gradual: 73: 1—4.

IV Söndagen i Advent.

Herren är nära.

Introitus: 51: 1—2; Gradual: 54.

Juldagen.

Jesu födelse.

Introitus: a) (vid tidig högmässa): 55: 1; b) (vid högmässa i vanlig tid) 63: 1—3; Gradual: 60.

Annandag Jul.

Martyrerna.

Introitus: 50: 1—2; Gradual: 122: 3—5.

Söndagen näst efter Jul.

Jesu barndoms ringa villkor.

Introitus: 62: 5—6; Gradual: 63: 8—15.

Nyårsdagen.

Det nya året.

Introitus: 413: 1; Gradual: 412: 2—5.

Söndagen näst efter nyår.

Dopet.

Introitus: 66: 1—2; Gradual: 430: 4—7.

Trettondedag Jul.

Ljusets uppgång.

Introitus: 69: 1; Gradual: 67: 1—7.

I Söndagen efter Trettondedagen.

Jesus såsom lärjunge och lärare.

Introitus: 324: 1—2; Gradual: 325: 1—6.

II Söndagen efter Trettondedagen.

Jesu närvaro helgar hemmet.

Introitus: 69: 2; Gradual: 146: 1—6.

III Söndagen efter Trettondedagen.

Jesu makt att skapa tro på jorden.

Introitus: 194: 1; Gradual: 129: 1—4.

IV Söndagen efter Trettondedagen.

Jesu makt att hjälpa i fara och övergivenhet.

Introitus: 532: 3; Gradual: 227: 1—4.

V Söndagen efter Trettonde-
dagen.

Jesu makt att samla och behålla
de sina.

Introitus: 530: 1; Gradual: 21.

VI Söndagen efter Trettonde-
dagen.

Vaksamhet.

Introitus: 408: 1—2; Gradual:
666: 1—4. *Knut Peters.*

Förslag till omdaning av högaltaret i Linköpings domkyrka.

Modellen till det i förra numret av denna tidskrift omnämnda förslaget till ny altarprydnad i Linköpings domkyrka har nu fått lämna plats för en annan, utförd av arkitekten *M. Westerberg*. Förslaget är både till form och princip fullständigt motsatt det förra. Endast utgångspunkten med bildskåp och skrank är densamma. Arkitekten *Westerberg* bygger nämligen upp sin altarprydnad på renässansprinciper. Skåpet består av tre våningar, vars mittfält återge de förnämsta scenerna ur Kristi lidandeshistoria, medan flyglarna framställa apostlar i helfigur. Skranket, som uppdrages mellan korets sex pelare, är avsett att utföras av oxiderad mässing och björk, som marmoreras och delvis förgylles. Trästommen består av en sockel, vilande på den nuvarande stenbarriären, och på denna sockel stå breda sidoständare, vilka uppbära en attika i dorisk stil. På detta placeras över ständarna förgyllda träskulpturer. Mellan ständarna är ställt ett gallerverk av mässing.

För att göra altarbordet mera synligt föreslås borttagande av den nuvarande altarringen. I stället skola i koret uppställas kommunionbänkar. Utom belysningen från altarbordets stakar tänker sig arkitekten fem taklampor monterade med elektriskt ljus. Dessa lampor skola symbolisera Kristus och evangelisterna.

Grundtanken i förslaget synes vara att ge altaret så stark tonvikt som möjligt. Det är därför den i domen härskande gotiken brytes med en moderniserad klassicism. Altarskåpet, som är uppbyggt med säkert avvägda horisontal- och vertikallinjer, är i sig självt ett mycket vackert prov på modern kyrkokonst. Skranket, utformat med nästan lika god känsla för rytm, är visserligen för tungt i ständare och överstycke och säkerligen även för högt, men det spröda gallerverket fyller väl sin uppgift som rumsbegränsning, samtidigt som det ger fri sikt mot den ljusstrålande koromgången. Men hela anordningen måste ses i samband med kyrkans egen arkitektur. Dess stil, gotiken, med sin triumferande höjdbetoning, brytes på ett sätt, som både försvagar altarprydnaden och monumentet självt. Korets väldiga pelare, som leda blicken uppåt, skäras tvärt av genom skrankets tunga attika, och skåpet står alltför isolerat.

En sakkunnig kommitté, bestående av riksantikvarien *S. Curman*, generaldirektör *I. Tengbom*, professor *A. Romdahl* och byggnadsrådet *R. Hjort*, kommer sedermera att taga modellerna i betraktande, innan frågan avgöres av domkyrkostyrelsen för att sedan underställas *K. Byggnadsstyrelsen*.

Bengt Cnattingius.

Fortsatt arbete med handboksrevisionen.

En ganska enhällig, avstyrkande opinion mötte 1926 års handboks-förslag. Den oerhört knappa tid av några veckor, som stod till buds för förslaget provande, väckte betänksamheten inom vitt skilda läger. Kyrkomötets beslut kunde knappast bli mera än ett: en hemställen till Kungl. Maj:t om fortsatt revision av handboken.

Då protokollet för Kyrkomötets debatt i denna dess kanske viktigaste fråga ännu ej föreligger i tryck, och då tidningarnas referat ej synas ge en fullständig bild därav, må alla reflexioner i anledning av Kyrkomötets behandling av frågan f. n. sparas och endast några synpunkter på frågans allmänna läge här framställas.

Kyrkomötets beslut i handboksfrågan får först och främst ej betyda, att det liturgiska revisionsarbetet gravlägges. Vilken ställning än statsmyndigheterna må komma att intaga till Kyrkomötets hemställen, måste Kyrkan själv sörja för att revisionsarbetet snarast återupptages och planmässigt fortsättes. Om ock vår Kyrkohandbok i sin nuvarande gestalt icke är sådan, att en ny till varje pris måste genomföras, så är dock känslan av otillfredsställdhet med de nuvarande liturgiska formulären på åtskilliga punkter så framträdande, att den har rätt att kräva beaktande.

För statsmyndigheterna torde dock tillräckligt starka skäl föreligga för ett behjärtande av Kyrkomötets hemställen. Enbart den kulturella och folkpedagogiska betydelse, som vår Kyrkas liturgiska formulär äger inom vida lager av vårt folk, må på denna punkt framhållas.

Den blivande handbokskomit-

tén, som man må hoppas snart få se tillsatt, *måste få sig tillerkänd grundlig tid och arbetsro.* Endast därigenom kan man våga vänta ett resultat, som kan befinnas provhålligt och slitstarkt. Såsom framhållits av Vår Lösen i dess julnummer, bör kommitténs arbete kunna anordnas så, att det ändock ej behöver bli alltför betungande för statsverket.

Det ligger på ett särskilt sätt i denna tidskrifts intresse att erinra om att all revision av handboken blir ofullständig och halv, så länge ej samtidigt arbetet på revisionen av dess musik går hand i hand därmed. *De kyrkomusikaliska synpunkterna*, som i det sista handboks-förslaget lämnats fullständigt obeaktade, *måste få komma till sin rätt.* Först när musiken föreligger, kan ett handboks-förslag fullständigt bedömas. Detta enkla faktum synes icke kunna upprepas tillräckligt ofta.

I en läsvärd artikel, nämnd: Vad skall nu ske? framhåller Svensk Kyrkotidnings redaktör, docent E. Leufvén, med all rätt, att »svenska Kyrkans prästerskap måste få tillfälle göra sina liturgiska önskemål hörda.» Det bör vara självfallet, att under de närmaste åren de liturgiska frågorna på ett annat sätt än hittills måste få höra hemma vid de prästerliga sammankomsterna. Men det finnes ingen anledning till att göra dem till prästerliga kårangelägenheter. Vi äga sålunda i våra organister en grupp av Kyrkans tjänare, som ävenledes borde kunna bjuda tankvärda synpunkter och uppslag. Och ytterligare: då lekfolket i Kyrkomötet skall vara medansvarigt i beslutet om den kommande handboken, så må det för-

visso ej heller förvägras det att vid stiftssynoder och eljest få göra sin röst hörd.

Den värdefullaste frukt, som man kan ha rätt vänta sig komma att mogna fram under sådana debatter, torde dock vara en grundligare allmän kunskap i hithörande frågor och en större kärlek till vår Kyr-

kas gudstjänstliv. Beträffande utgestaltandet av de liturgiska formulären må man däremot ej vänta allt för mycken frukt därav. De gudstjänstliga ritualen skapas ej i diskussionernas hetta. De mogna, liksom dikten, i den ensamma kam-maren.

Arthur Adell.

Recensioner.

Östergötlands fornminnes- och museiförening:Handledning i kulturminnesvård och hembygdskunskap. Linköping 1925. Pris 1:— kr.

Ur denna förenings meddelanden har som särtryck utgivits några artiklar av Bengt Cnattingius, Sigurd Erixon och Arthur Nordén. Största delen av detta särtryck är ägnat åt de båda sista förf.:nas artiklar: Den östgötiska allmogekulturen och Östergötlands förhistoria. Till dessa har lagts en uppsats av amanuensen vid Östergötlands museum Bengt Cnattingius om Kyrkliga byggnader och inventarier. Förf. ger i denna en tyvärr alltför sammandragen och korfattad skildring av de kyrkliga byggnadernas historia inom länet ävensom en del råd och anvisningar vid kyrkorestaureringar samt om byggnadernas och inventariernas vård och skydd. Härtill sluter sig en förträfflig litteraturförteckning över Östergötlands kyrkor. Artikeln är med sin ordknappa saklighet väl värd att uppmärksammas.

H. J. Moser: Die evang. Kirchenmusik in volkstümlichem Ueberblick. Stuttgart 1926.

Den, som vill lära känna den tyska evangeliska kyrkomusikens utveckling under fyra århundraden fram till våra dagar, kan i detta Mosers arbete, som utkommit i den av Spemann och Holle redigerade samlingen av musikaliska folkböcker, få en synnerligen instruktiv och på samma gång lättläst introduktion i ämnet. Förf. har valt en romantiserande form för sin framställning. I de fem olika kapitlen, eller rättare i de fem olika scenerna, inför han typiska representanter för de olika perioderna. Så skildrar han ett animerat värdshussamtal mellan magister Ornitoparche och sångmästaren Johann Walter, i vilket deltaga både studenter och krogfrun. Man behandlar, grundligt och med många latinska citat, i tidens

manér dagens musikaliska spörsmål. Kapitlet mynnar ut i en skildring av Martin Luthers huvudgudstjänst på söndagen Cantate 1526. Scenen förbyts: I Nicolaikyrkan i Berlin upprullas bilderna från en något brokig julmorgonsmessa med Paul Gerhardt i predikstolen, Johann Crüger på orgelbänken och Ebeling framför kören, varpå ges en översikt av 1600-talets kyrkomusik. I tredje kapitlet följer skildringen av långfredagsvespern 1729 i Leipzig med framförandet av Bachs Matteuspassion f. f. g., och här föra Chr. Schemelli och Ph. Telemann ordet, medan författaren i det följande kapitlets kyrkomusikkollokvium från 1839 för tillsammans Winterfeld, Tucher och Schöberlein. Och så kommer det sista kapitlet: En kyrkomusikkongress med festkonsert år 1926, då förf. drömmer sig själv i talarstolen och i ett f. ö. förträffligt festtal med anledning av Luthers tyska mässa ger en översikt över den musikaliska utvecklingen såväl av församlingssången, körsången som den liturgiska sången och fogar därtill en skildring av det nutida läget i Tysklands kyrkomusikaliska värld efter kriget, revolutionen och kyrkans skiljande från staten. Det kan ej förnekas, att anmärkningar kunna göras mot ett sådant framställningssätt, som det Moser valt. Det kan ej undvikas, att översiktligheten lider, att mindre betydelsefulla tilldragelser och personer få en oproportionerligt stor plats, medan jämförelsevis viktiga epoker undanskymmas. Själva framställningssättet: med biografiska uppgifter, översättningar av facktermer, litteraturanvisningar, i stor myckenhet i noter under texten, gör framställningen tung och tröttsam, trots den lediga stilen. Det är givetvis också endast den, som behärskar källmaterialet på ett så överdådigt sätt, som M. gör, som kan lyckas med en sådan uppgift, som han här satt sig före.

A. Adell.

Sveriges Kyrkosångsförbund.

Centralrådet. I samband med Linköpings stifts kyrkosångshögtid i Motala höll centralrådet sammanträde därstädes. Härvid meddelades, att tvenne nystartade förbund anslutit sig till Sveriges Kyrkosångsförbund, nämligen Luleå stifts kyrkosångsförbund och Växjö stifts kyrkosångsförbund. Till representant i Centralrådet hade Centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening utsett musikdirektör Cyrus Granér, Älvsjö, med kantor Amandus Svensson, Norrköping, som suppleant.

Såsom den för kyrkokörerna bästa tiden för hållande av nästa års planerade allmänna svenska kyrkosångshögtid, vilken skulle anordnas samtidigt med det allmänna svenska kyrkosångsmöte, som är avsett att hållas i Linköping, ansåg centralrådet senare hälften av oktober. Det för den sammanslagna kören gemensamma programmet skulle omfatta: Händel: Dotter Zion, Praetorius: Det är en ros utsprungen, Hassler—Bach: O huvud, blodigt, sårat, Klein: Kläd dig i helighet och frid, Widéen: Dig vare lov och pris, Olsson: En stjärna gick på himlen fram, Morén: Gud har av sin barmhärtighet, Mendelsohn: Vaker upp! Samtliga dessa sånger utföras i de sättningar och med den text, som förekommer i de å Diakonistyrelsens förlag utgivna separattrycken av dessa sånger.

En anmodan skulle göras till landets kyrkostämmor att genom ekonomiskt understöd möjliggöra prästernas, organisternas, körledarnas och körmedlemmarnas deltagande i denna kyrkosångshögtid.

Centralrådets ordinarie sammanträde för nästa år hålles i Stockholm å S:ta Clara kyrkosal måndagen den 10 januari med början kl. 10 f. m.

Ärkestiftets Kyrkosångsförbund har i samarbete med stiftets organistförening anordnat en körledarekurs i Bollnäs den 15—17 juni med föredrag och övningar i tonbildning och dirigering under ledning av musikdirektörerna H. Colléen, Upsala, och Hj. Torell, Lidingsö, samt i orgelspel-

ning av pastor G. Kempff, Sandviken. Förbundet har därjämte anordnat kyrkosångshögtider dels i Ovanåker den 18—20 juni med ett 100-tal sångare, vilka gävo konsert i Ovanåker och Alfta kyrkor, dels i Danderyd och Djursholm den 29—31 oktober.

Strängnäs stifts kyrkosångareförbund anordnade under det allmänna svenska prästföreningens årsmöte, som hölls i Örebro under augusti, en musikalisk högtidsgudstjänst i Olaus Petri kyrka.

Linköpings stifts kyrkosångsförbund anordnade sin 4:de kyrkosångshögtid i Motala 15—17 oktober, varvid av Motala kyrkokör utfördes bl. a. Bachs kantat: Ach wie flüchtig med orkester och fru M. Weiss som altsolist. Vid stiftskörens andra konsert utfördes de båda första kantaterna ur Bachs juloratorium.

Sjuhäradsbygdens körförbund gav den 31 oktober konsert i Gustaf-Adolfskyrkan i Borås.

Karlstads stifts körförbund gav konsert i Kristinehamn och Karlstad den 20 och 21 nov.

Växjö stifts kyrkosångsförbund, vilket grundades vid stiftets första kyrkosångshögtid den 27—28 sept. i Växjö, anordnade samtidigt en efter kyrkoåret uppställd konsert. Domkyrkokören utförde vid en särskild konsert bl. a. Södermans andliga sånger.

Luleå stifts kyrkosångsförbund grundades den 27—28 aug. vid kyrkosångshögtid i Nordmaling och räknade vid starten 14 körer och 200 sångare.

»Kyrkosångsförbundet», organ för Sveriges kyrkosångsförbund, utges genom kamrer H. Tornell, Fogelsta. Rekvisitioner för nästa år sändas till honom. Priset för tidningen är 1: 50 samt vid rekvisition av minst 10 ex. under en adress 1: 25.
Skr. i C. R.

Stockholms kyrkomusikerförening.

Stockholms Kyrkomusikerförenings tjugofem års jubileum. Såsom tidigare meddelades, firades föreningens kvartssekelsjubileum i Stockholm den 13—15 nov. under former, som gjorde denna högtid till

en verklig kyrkomusikerfest, som vittnar om föreningens höga kultur och målmedvetna livskraft. Förtjänsten av kyrkomusikerfestens framgång torde i hög grad få tillskrivas föreningens nitiske ordförande,

direktör David Ahlén, vilken tillika dirigerade den ena av festkonserterna. Vid den andra dirigerade professor Victor Wiklund. Dirigenterna hade kring sig samlade ett överdådigt körmaterial i de sammanslagna Stockholms kyrkokörer,

Musikföreningen och Musikaliska sällskapet, vilka ledsagades av Stockholms orkesterförening.

Av utrymmeskäl måste en utförligare redogörelse för kyrkomusikfesten sparas till nästa nummer. A. A.

Från stiftet.

Ärkestiftet: Upsala Domkyrka: Domkyrkokören: Mikaelid.: Becker: Ut i din nåd. 4:e bönd.: Colléen: Davids 145 ps. — 6 nov.: Gustaf-Adolfs vesper: Morén: Oss himmelens Gud vill vara när. Allhelgonad.: Rheinberger: Vilka äro dessa? Gosskören: S. Kommer: Jerusalem. — Pfannschmidt: Herren är kärlek. — Becker: Frukta icke, Ps. 121, Sen vilken kärlek Fadren har bevisat.

Linköpings stift: Norrköpings S:t Olai-kyrka: Vid ungdomsgudstjänst: Kiel: De, som så med tårar, Frielitz: Saliga de, som höra Guds ord, 16 e. tref.: Morén: O, Jakobs fröjd och blomma. 4:e böndagen: Cederwall: Det är en kostelig ting, Mikaelidag: Completorium. Allhelgonadag: Vesper enl. 1925 års vesperale. Olsson: O Jesu, värdes mig ledsaga. Domssönd.: Mendelsohn: Vaker upp! 1:a i adv.: Hän-

del: Dotter Sion och Vogler: Hosianna. *Motala kyrka:* 9. 9. (konvent): Widéen: Dig vare lov och pris. 4:e bönd.: Pachelbel: Sjungen vår Gud! 20 e. Tref.: Kjellberg: O Herre, slipper jag ej in?

Skara stift: Domkyrkan: Vid installation: I. Widéen: Över vår herde gjut din ande neder. — 4:e bönd.: G. Wennerberg: Dav. 150 ps. — Allhelgonad.: I. Widéen: Den stora, vita här, för solo, kör, violin och orgel; vid vesper: J. S. Bach: Gloria, Cherubini: Sanctus.

Göteborgs stift: Göteborg, Vasakyrkan: Domssönd.: Vid kyrkans återinvigning: Lennart Hjort: Davids ps. 100, Advents.: Vogler: Hosianna. — Julafton: A. Hamraeus: Julvisa. — Juld.: Händel: Guds församling. Nyårsafton: Fr. Hjort: Än ett år uti sitt sköte. — Nyårsdagen: M. Haydn: Låt den nya nådetiden.

Meddelanden.

Till domkyrkoorganist i Upsala valdes den 19 oktober den 4 första förslagsrummet uppsatte musikdirektör H. Weman från Borås.

Pension har beviljats av Norrköpings stad åt organisten Amandus Svensson, Östra Eneby, fr. o. m. den 1 juli 1927 med 800 kronor. Den nye organistens lön har bestämts till 2,300 kr.

Kyrkosångens Vänners Centralkommitté sammanträder i Stockholm å S:ta Claras kyrkorådssal tisdagen den 11 och onsdagen den 12 januari 1927.

Ny kyrkorgel. By församling i Dalarna har under sommaren erhållit ny kyrkorgel om 31 stämmor och byggd av A. Magnusson, Göteborg. Vid besiktning gav domkyrkoorganisten H. Lindqvist i Västerås det nya orgelverket det högsta vitsord.

Musik och gudstjänst. Det föredrag över nämnda ämne, som kyrkoherde D.

Rudin, Stigsjö, höll vid allmänna svenska kyrkosångsmötet i Skara, 1924, har genom välvilligt tillmötesgående från författarens sida, i något omarbetat skick ställts till redaktionens förfogande. Början av detta föredrag införes i detta nummer. I de följande numren skall fortsättningen införas såsom tvenne självständiga artiklar: Historiens vittnesbörd om musiken vid gudstjänsten, samt: Orgeln och den gudstjänstliga musiken.

Liturgiskt oskiek. I Sv. D. den 4/11 meddelas: »För den nya kyrkan i Skellefteå, dess stadskyrka, vilken väntas bli färdig nästa vår, har just nu en flossad matta arbetats. — — Hildegard Dinclau, anställd vid Brunssons vävskola, har stått för kompositionen, — — — Mot den varm-röda fonden står en hård i grävitt, där orneringen är livsträd och vattuböljor; den främre kortsidan bär *korset insatt i en ornamentik av rankor med tunga blå vindruvsklasar*. Det är ett värdigt och högtidligt stämt textilverk, vilket väl vore värt att få många motsvarigheter i svenska

kyrkor.» — Att den blomstrande textila konsten i vårt land begynt rikta sin uppmärksamhet även på kyrkorummets, enkannerligen korets prydnade med mattor, därom är intet annat än gott att säga. Men man borde ha rätt att begära, att den textila konst, som angives såsom föredömlig, är i besittning av så mycken liturgisk kunskap eller åtminstone så pass mycken takt,

att den icke tillåter sig att inväva sådana symboler som korset och vinklasarna i en matta. Dessa tecken äro sannerligen av den arten, att en människa med normal kristen kunskap och känsla icke tillåter sig att trampa dem under sina fötter.

Innehållsförteckning över tidskriftens innehåll år 1926 bifogas detta nummer.

Tidskrift för Kyrkomusik och svenskt Gudstjänstliv

anmäler härmed sin andra årgång.

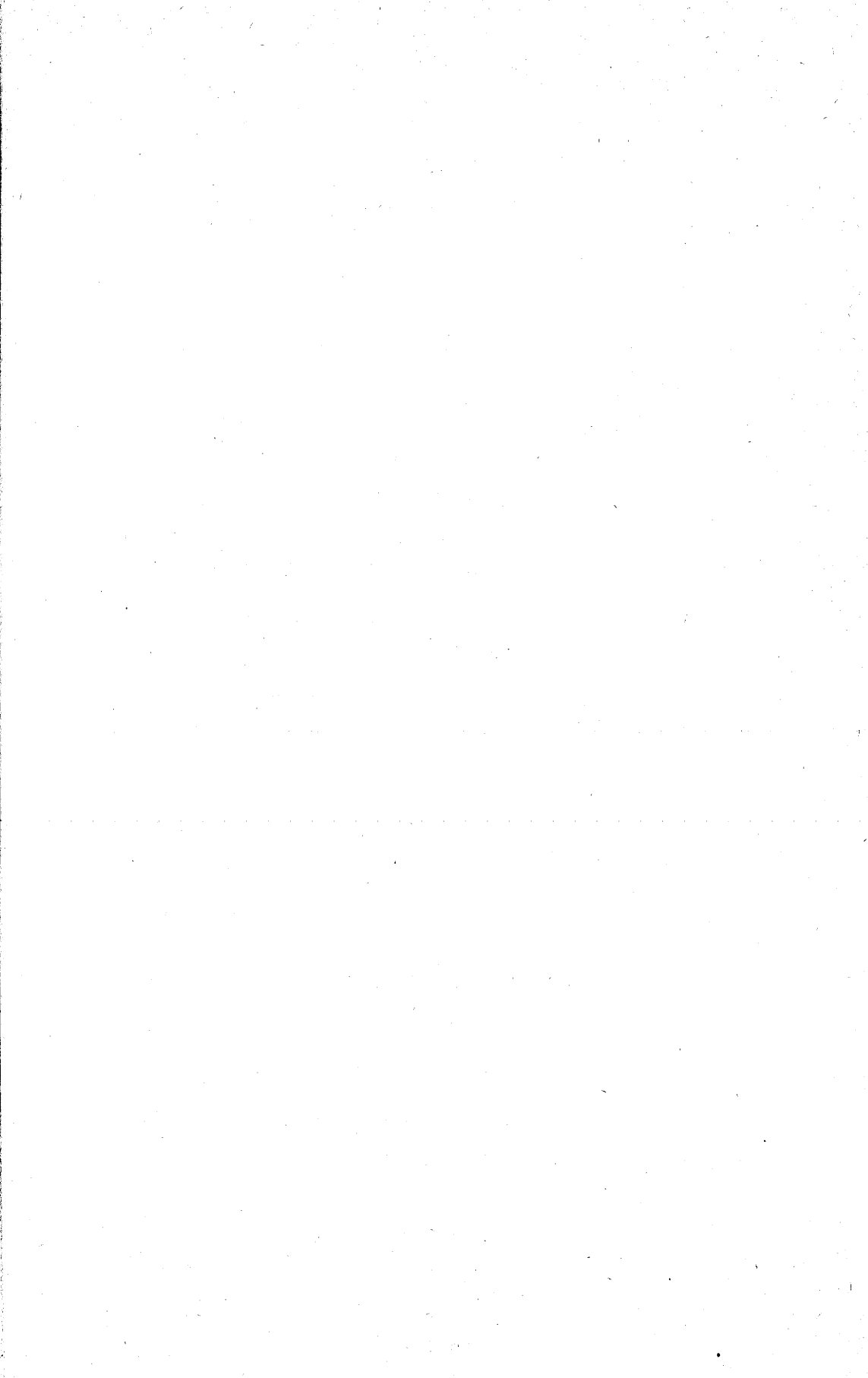
Under det kommande året skall tidskriften utkomma liksom hittills med ett sextonsidigt nummer i månaden, eller vid påfallande behov som dubbelnummer. Dess strävan skall alltfort vara att till församlingens tjänst söka föra fram olika till gudstjänstlivet hörande spörsmål. Icke minst på grund av det senaste Kyrkomötets beslut i fråga om Kyrkohandboken är denna tidskriftens strävan aktuellt betydelsefull.

Redaktionen påräknar för det kommande året medverkan av de bästa författarna på det liturgiska området i vårt land. Bland de närmaste artiklarna må nämnas: en serie uppsatser om de liturgisk-kyrkomusikaliska strävandena i Nordens kyrkor av docent G. Lindberg, Upsala, samt om Kyrkomusik och gudstjänst av kyrkoherde D. Rudin, Stigsjö.

Redaktionen bringar vid tidskriftens första årgångs utgång ett tack till alla dem, som understött den i dess strävanden. Samtidigt vågar den framställa en vädjan till alla sina vänner att medverka till en allt vidare spridning.

Redaktionen.

Lund 1926,
Berlingska Boktryckeriet
